

פרק טז: איך אלך?

וכאשר שמע כי עשו בא לקראתו וירא יעקב מאד וייצר לו

- וכן דוד שהיה נמשח למלך על פי ה' היה בורח מפני שאול וגם גד הנביא אמר לו לא תשב במצודה
- וכן בדברי המלחמות היו עושין תחבולות אחר הבטחת האל ית' כמו שעשה גדעון בדבר הכדים והלפידים וגם פעמים היו עושין התחבולות במצות האל כמו שכתוב ביהושע בכבוש יריחו הקף את העיר
- וכן צוה לשמואל הנביא תחבולה אף על פי שהיה הולך במצותו והטעם כי אף על פי שהקדוש ברוך הוא עושה נסים ונפלאות עם יראיו ברוב הם על מנהג העולם וכן על מנהג העולם היה לו ליעקב לירא מפני עשו ולדוד מפני שאול אם היה מושח מלך בחייו והיה לו לבקש תחבולה איך אלך ואמר לו הקב"ה עגלת בקר תקח בידך ... ולמדו רז"ל מזה הפסוק שמצוה לשנות בדברי שלום שהרי הקב"ה אמר לשמואל עגלת בקר תקח בידך והראה לו שאין ראוי לאדם ללכת במקום סכנה ולסמוך על הנס משום שנאמר לא תנסון את ה' אלהיכם.

6. אברבנאל שמו"א טז

(ב) והנה מה שאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, **היה אצלי התנצלות בלתי אמתי**, ששמואל לא היה רוצה למשוח איש בחיי שאול והיה בעיניו רע וומר המעשה שישחית את מעשה ידיו הוא בעצמו ושהוא יסכל את ידיו, ולכן כדי להשמט מההליכה התנצל ואמר איך אלך ושמע שאול והרגני? עם היותו יודע שהאל ית' לא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו, וגם ששאל לא ישלח ידו בנביא ה', והוא היה אוהב לשמואל מאד וירא מלפניו ומכבדו יותר מאביו ואיך יהרגהו? אבל היה זה בלי ספק להשמטו מלילך, ... ומפני זה השיבו ה' כאן עגלת בקר תקח בידך וגו'. והיתה התשובה ממין השאלה לפייסו בדברים

וחז"ל אמרו (קידושין פ"א דף ל"ט ע"ב) שאין סומכין על הנס, ושמותר לשנות מפני השלום (יבמות פ"ו דף ס"ה ע"ב), והוכיחו זה משמואל משום לא תנסו את ה' אלקיכם וששמואל באמת נתירא משאל ושהאל ית' יעצו על התחבולה הזאת כדי להנצל ממנו ושלא יסמך על הנס. **ואתה רואה שלא היה זה המנהג בנביאים כי תמיד היו פוחדים והקב"ה היה מבטיח ולא היה מלמדם תחבולות להנצל, ולמה יעשה זה לשמואל? אבל האמת יורה מה שאמרת.**

7. רד"ק שם

וי"מ כי הב"ה אמר לו כך אני אמרתי לך שתלך בהצנע ואתה אמרת ושמע שאול והרגני עתה אני אומר לך שתלך בפרהסיא ותקח עגלת בקר לעשות זבחים שלמים ביום משחך אותו למלך וזה שאמר וקראת לישי בזבח אמר לו **לך בפרהסיא ונראה מי הורג אותך** ועל זה הדרך פירשו ג"כ במדרש מה שאמר לו הקב"ה למשה רבינו עבור לפני העם הזה לפי שאמר לו עוד מעט וסקלוני אמר לו הקב"ה עבור לפני העם ונראה מי סוקל אותך:

1. ירמיהו פרק כה

(כו) ואת כל מלכי הצפון והרחקים איש אל אחיו ואת כל הממלכות הארץ אשר על פני האדמה ומלך ששך ישנה אחריהם:

2. משנה נזיר ט:ה

נזיר היה שמואל כדברי רבי נהוראי שנאמר (שמואל א' א') ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון (שופטים י"ג) ומורה ונאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר. אמר רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם. אמר לו רבי נהוראי והלא כבר נאמר (שמואל א' ט"ז) ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני **שכבר היה עליו מורה של בשר ודם**: "Shmuel was a nazir," according to the words of Rabbi Nehorai, 'As it says, 'And a moreh ("razor") will not come upon his head.' (1 Samuel 1:11) It says about Shimshon, "And a moreh," (Judges 13:5) and it says about Shmuel, "And a moreh" (1 Samuel 1:11). Just like moreh is said in regards to Shimshon - a nazir - so too moreh which is said in regards to Shmuel [means he was a] nazir."

Rabbi Yose said, "But is it not [the case that] moreh (meaning "fear") only applies to [being] of humans?" Rabbi Nehorai responded to him, "But is it not already said, 'Then Shmuel said 'How can I go? Shaul will hear and kill me.' Therefore, he did have moreh of humans on him."

3. גמ' פסחים ח:

והאמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אינן ניזוקין! - היכא **דשכיח היזיקא שאני**, שנאמר +שמואל א, טז+ ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך וגו'.

But R. Eleazar said: Those sent [to perform] a religious duty do not suffer harm? Where the injury is probable it is different, for it is said, *And Samuel said, How can I go? if Saul hear it, he will kill me. And the Lord said, Take a heifer with thee, etc.*

4. גמ' יבמות סה:

וא"ר אילעא משום רבי אלעזר בר' שמעון: **מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום**, שנאמר: +בראשית נ"א+ אביך צוה וגו' כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו'.

ר' נתן אומר: מצוה, שנאמר: +שמואל א' ט"ז+ ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וגו'.

R. Ile'a further stated in the name of R. Eleazar son of R. Simeon: One may modify a statement in the interests of peace; for it is said in Scripture, *Thy father did command etc. so shall ye say unto Joseph: Forgive, I pray thee now, etc.* R. Nathan said: It is a commandment; for it is stated in Scripture, *And Samuel said: 'How can I go? If Saul hear it, he will kill me', etc.*

5. רד"ק שמואל א טז:ב

עגלת בקר – מצאנו כי אף על פי שהיה מבטיח הקב"ה הנביא או הצדיק אע"פ כן הוא נשמר מלכת במקום סכנה

- כמו שראינו ביעקב אבינו שהבטיחו הקדוש ברוך הוא בעברו ארם נהרים ואמר לו והשיבותיך אל האדמה הזאת ושם גם כן נראה לו המלאך והבטיחו ואמר לו שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך